

Mesipistiäinen *Hoplitis leucomelana* (Kirby, 1802) (Apoidea: Megachilidae) löydetty Suomesta

Martti Raekunnas

Raekunnas, M. 2013: Uusi mesipistiäinen, *Hoplitis leucomelana* (Kirby, 1802) (Apoidea: Megachilidae), löydetty Suomesta. [A new bee, *Hoplitis leucomelana* (Kirby, 1802) (Apoidea: Megachilidae), found from Finland.] – Sahlbergia 20: 46–47.

The bee species *Hoplitis leucomelana* (Kirby 1802) is reported as new to Finland on the basis of one male collected by the author in 2011. The specimen was found on a warm dry meadow in Joutseno Anola in eastern Finland. The distinguishing characters of *H. leucomelana* are compared with *H. claviventris*. Nesting and feeding habits of the species are described. The distribution of *H. leucomelana* extends from North Africa through Europe to Siberia. The closest records are from southern Sweden and Estonia.

Martti Raekunnas, Puhaltajanrinne 4, FI-14500 Iittala, Finland; martti.raekunnas(at)aina.net

Olin kesällä 2011 kartoittamassa uhanalaisia myrkkypistiäisiä Joutsenossa, kun haaviini osui mesipistiäiskoiras, joka osoittautui maalle uudeksi lajiksi, *Hoplitis leucomelana* (Kirby, 1802). Lajille on annettu suomalainen nimi, mustakannusnäivertäjämehiläinen (Söderman & Leinonen 2003). Yksilön löytötiedot

ovat seuraavat: ES: Lappeenranta (Joutseno), Anolan keto, 6775:3581, koiras, 28.VI.2011, Martti Raekunnas leg. Määrittäminen on varmistanut Juho Paukkunen Luonnontieteellisestä keskusmuuseosta. Anolan keto eli Kaivololan keto on tunnettu hyönteispaikka, josta on löydetty useita uhanalaisia myrkkypistiäisiä (kuva 1).

Tuntomerkit

Hoplitis leucomelana on pienikokoinen mesipistiäislaji, jonka koiras on pituudeltaan 6–8 mm ja naaras 7–9 mm (kuvat 2 ja 3). Se muistuttaa paljon lähisukuista *H. claviventris* -lajia (keltakannusnäivertäjämehiläinen), mutta sen keskiruumis on leveyttään pitempi ja naaraan nilkat ja takasäären kannukset ovat mustia. Tuntosarven kolmas jaoke on naaraalla leveytensä pituinen, kun se *H. claviventris* -lajilla on 1,5 kertaa le-

Kuva 1. *Hoplitis leucomelanan* elinympäristö Anolan kedolla. Kuva: Juho Paukkunen.

Figure 1. The habitat of *Hoplitis leucomelana* in Anola. Photo: Juho Paukkunen.

veytensä pituinen. Suukilven etureuna on leveästi kiiltävä ja keskiruumiin alataus himmeä. Koiraan tuntee helposti tuntosarven kärkijaokkeesta, joka on litistynyt ja koukkumaisesti taipunut (kuva 4). Viimeisessä selkäkilvessä koiraalla ei ole syvää kuoppaa kuten lähilajeilla, mutta neljännessä vatsakilvessä on ripsireunainen lovi (Söderman & Leinonen 2003, Amiet ym. 2004).

Elintavat

Hoplitis leucomelana elää Keski-Euroopassa metsän reunoilla ja aukioilla, hietikoilla sekä asutuksen lähellä kesantopelloilla ja ruderaattialueilla. Suositut pesäpaikkoja ovat karhunvatukkapensait (*Rubus fruticosus*) ja seljakasvustot (*Sambucus*). Naaras rakentaa pesän kuolleiden puiden koloihin ja kasvien onttoihin varsiin sekä oksiin. Se voi pesiä myös vanhoissa järviruo' on *Lipara*-äkämässä. Laji on ravinnon hankinnassaan polylektinen eli se kerää siitepölyä monien eri heimojen kasveilta. Kukillakäyntihavainnot on kuudesta eri kasviheimosta. Suosituimpia ovat hernekasvit kuten keltamaite (*Lotus corniculatus*), apilat (*Trifolium*) ja mesikät (*Melilotus*) sekä linnunherneet ja nätkelmät (*Lathyrus*). Naaras käy keräysretkellään korkeintaan kahden tai kolmen eri kasvilajin kukilla. Pesäloisina tunnetaan töpömehiläiset *Stelis ornatula* ja *S. minuta*. Lajilla on yksi sukupolvi kesässä. Keski-Euroopassa koiraat ovat lennossa toukokuun lopulta heinäkuun puoliväliin ja naaraat kesäkuun alusta syyskuun alkuun (Westrich 1990, Müller 2013).

Levinneisyys

Lajin elinalue ulottuu Pohjois-Afrikasta yli Euroopan idässä Kazakstaniin, Keski-

Kuvat 2 ja 3.

Suomesta löytnyt *Hoplitis leucomelana* koiras. Kuvat: Pekka Malinen.

Figures 2 and 3.

The Finnish male of *Hoplitis leucomelana*. Photos: Pekka Malinen.

Kuva 4. *Hoplitis leucomelana* -koiraan tuntosarvi. Kuva: Pekka Malinen.

Figure 4. Male antenna of *Hoplitis leucomelana*. Photo: Pekka Malinen

Aasiaan ja Siperiaan. Se esiintyy Etelä-Ruotsissa aina Södermanlandiin, Västmanlandiin ja Gästriklandiin asti (Söderman & Leinonen 2003). Meitä lähinnä se on tavattu Viron pohjoisosissa, joten lajia on jo osattu odottaa Suomesta.

Kirjallisuus

- Amiet, F., Herrmann, M., Müller, A. & Neumeyer, R. 2004: Apidae 4. Fauna Helvetica 9. Schweizerische Entomologische Gesellschaft, Neuchatel. 273 s.
- Müller, A. 2013: Palaearctic Osmiine Bees. Saatavilla: <http://blogs.ethz.ch/osmiini> (Viitattu 01.10.2013).
- Söderman, G. & Leinonen, R. 2003: Suomen mesipistiäiset ja niiden uhanalaisuus. Tremex Press Oy, Helsinki. 420 s.
- Westrich, P. 1990: Die Wildbienen Baden-Württembergs. Osat 1 ja 2. E. Ulmer, Stuttgart. 2. painos. 972 s.